

Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi Sayı: 14/4 2025 s. 1249-1267, TÜRKİYE

Araştırma Makalesi

MELİH CEVDET ANDAY'IN AYLAKLAR ROMANINDA HAYALLER

Yusuf ÇOPUR*

Geliş Tarihi: 23 Şubat 2025

Kabul Tarihi: 20 Eylül 2025

Öz

Melih Cevdet Anday, *Aylaklar*'da kurgulanan kişilerin duygusal, psikolojik durumlarını ayrıntılı bir şekilde ele almıştır. Romandaki kişiler; varoluşlarını “şimdi”den ziyade gelecekte, “gerçek”ten ziyade hayalde aramaktadırlar. Romanın geçtiği mekân olan Şükrü Paşa Konağı, eserdeki hayallerin merkezindedir. Şükrü Paşa Konağı, içinde yaşayanların hayatın gerçeklerinden kopuk, kimi zaman ütöpik özellikler gösteren hayallerinin hazin sonucunda ortaya çıkan aylak yaşamları neticesinde yok olur.

Bu çalışmada *Aylaklar* romanındaki kahramanların hayalleri üzerinde durulmuş, bu hayallerin karakterlerin birbirleriyle, toplumla ve yaşamla olan ilişkileri zemininde bireysel ve sosyal etkilerine değinilmiştir. Kahramanların hayalleri; Sigmund Freud, Carl Gustav Jung ve Gaston Bachelard'ın hayal kavramları üzerinden; aylaklıkları, aylaklık durumları da Georg Simmel, Walter Benjamin ve David Le Breton'un bu kavrama ve duruma dair yaklaşımları zemininde ele alınmıştır.

Anahtar Sözcükler: Melih Cevdet Anday, edebiyat, hayal, roman.

DREAMS IN MELİH CEVDET'S NOVEL OF AYLAKLAR

Abstract

Melih Cevdet Anday discussed the emotional and psychological states of fictional characters in detail in *Aylaklar*. Characters, seek their existence in the future rather than the present, in dreams rather than reality. Şükrü Pasha Mansion, the setting of the novel, is at the center of the dreams in the work. Şükrü Pasha Mansion was destroyed as a result of the idle lives of its inhabitants.

In this study, the dreams of the heroes in the novel *Aylaklar* are focused on, and the individual and social effects of these dreams are touched upon, based on the characters' relationships with each other and with life. The dreams of the heroes are discussed based on the dream concepts of Sigmund Freud, Carl Gustav Jung and Gaston Bachelard, and idleness and idle states are discussed based on the approaches of Georg Simmel, Walter Benjamin and David Le Breton to this concept and situation.

Keywords: Melih Cevdet Anday, literature, dream, novel.

* Dr.; Millî Eğitim Bakanlığı, copuryusuf@hotmail.com.

Giriş

Türk edebiyatında Oktay Rifat ve Orhan Veli'yle birlikte Garip akımının öncülüğünü yapan Melih Cevdet Anday, şiirleriyle ön plana çıkan bir isimdir. Anday, tiyatrodan denemeye, şiirden romana pek çok edebî türde eserler vermiştir.

Melih Cevdet Anday'ın kendi adıyla yayınladığı ilk roman olan *Aylaklar*, basılmadan önce *Cumhuriyet* gazetesinde (15 Mart - 4 Temmuz 1964) 109 sayı olarak tefrika edilmiştir. Roman, Bulgarcadan Rusçaya pek çok farklı dile çevrilmiştir. Bir aile romanı olarak kabul edilebilecek *Aylaklar*, dört kuşak içinde yaşanan sosyal ve tarihsel değişimler ekseninde bireylerin bu değişimle olan mücadelelerini anlatır (Tuğcu, 2017, s. 428).

Aylaklar'da kurgusal zemin iki bölümden oluşur. Bu kurgusal zemin iki farklı mekân üzerinden (önce konak sonra apartman dairesi) ilerler ve desteklenir. Bu ikilik eser boyunca geçmiş-gelecek, eski-yeni, genç-yaşlı, sakin-sinirli, evli-bekâr, iyi-kötü vb. şeklinde kimi zaman karakterler kimi zaman ilişkiler kimi zaman da sosyal çatışmalar üzerinden devam ettirilir. Roman iki farklı bakış açısıyla anlatılır. Birinci bölümde hâkim anlatıcı, ikinci bölümde ise Muammer'in ağzından kahraman anlatıcı vardır.

Aylaklar, aylaklığı tarihsel ve toplumsal dönüşümü merkeze alarak yansıtan bir eserdir. Bununla birlikte roman, "Osmanlı'dan Cumhuriyet'e geçişle birlikte saray destekli aristokratik kesimin değişen yeni hayata uyum sağlayamamasını, burjuvazinin ve ticaretle uğraşan kesimin yükselen gücüne karşın güçten düşen aristokrasinin dönemin gerisinde kalarak krize girmesini ve bunun üzerine karakterlerin 'aylaklaşmasını' işlemektedir" (Kurt, 2024, s. 60).

Çalışmada *Aylaklar* romanındaki kahramanların, yazarının zıtlık temelinde kurduğu dünyalarında, hayalleri üzerinde durulmuştur. Hayal, eserde gerçeğin zıttı gibi değil, gerçekten kaçıp "güvenli bir alana" sığınmanın bir sembolü olarak yer almıştır.

Çalışmanın gerekliliği konusunda şu yaklaşımlar belirgindir:

Karakterlerin iç dünyasını anlama yönünden: Romanın ana karakterleri, özellikle aylak tipler, çoğu kez hayallerine sığınır. Hayaller; bireyin arzularını, tatminsizliklerini ve gerçek yaşamla kurduğu çelişkileri yansıtır. Bu inceleme, *Aylaklar* romanındaki karakter çözümlemelerinde derinlik kazandırması bakımından önemlidir.

Toplumsal eleştiriyi görünür kılma bakımından: Melih Cevdet Anday, *Aylaklar*'da 1950'lerin kentli, orta sınıf gençliğini eleştirir. Hayaller, bireylerin toplumda karşılaştığı engellerin ve sıkışmışlıkların göstergesidir. Hayallerin incelenmesi, romanın toplumsal eleştiri yönünü ortaya çıkarmaya yardımcı olması bakımından önem taşımaktadır.

Edebiyat-sosyoloji-psikoloji bağlantısı açısından: Hayaller, birey-toplum çatışmasının ve bireyin psikolojik ihtiyaçlarının aynasıdır.

Aylaklar romanında hayallerin incelenmesi, bireysel psikolojiyi, toplumsal yapıyı, modern anlatım tekniklerini ve varoluşsal sorgulamaları açığa çıkarmak bakımından gerekli bir çalışma alanına işaret etmektedir.

1. Amaç

Çalışma, *Aylaklar* romanı temelinde şu amaçları içermektedir:

Karakter çözümlemesi yapmak: Hayaller (Sigmund Freud, Carl Gustav Jung ve Gaston Bachelard'ın hayal kavramları temelinde), bireyin iç çatışmalarını, arzularını ve gerçeklikten kaçış yollarını yansıttığı için karakterlerin derinlemesine analizini yapmak.

Toplumsal yabancılaşmayı anlamak: Roman kişileri çoğunlukla toplumla uyuşamayan bireylerdir. Hayalleri, onları toplumdan koparan veya yeniden bağ kurmaya çalışan unsurlar olarak görülebilir.

Varoluşsal temaları irdelemek: Aylaklık, amaçsızlık, özgürlük arayışı ve yalnızlık gibi temalar, hayaller aracılığıyla daha görünür hâle gelir.

Gerçeklik-hayal karşıtlığını incelemek: Romanın dünyasında hayaller ile gerçek hayat arasındaki uçurum, bireyin yaşadığı çatışmaları ve ruhsal bunalımları anlamaya katkı sağlar.

Yazarın birey ve toplum tasavvurunu çözümlemek: Melih Cevdet Anday'ın birey anlayışı, modern insanın açmazları ve toplum eleştirisi, hayallerin biçimi ve içeriği üzerinden analiz edilebilir.

Bu bağlamda, hayaller ekseninde yapılan bir inceleme romanın sadece olay örgüsüne değil, karakterlerin zihinsel derinliklerine ve romanın alt metinlerine ulaşmayı hedefler. Bu çalışma kavramsal metodolojik uygulama örneği olarak *Aylaklar* romanını merkeze almıştır.

2. Aylak Tip

Aylaklar, Türk edebiyatında Ahmet Mithat'la başlayan “aylak tipi” karakterler içerir. Araştırmanın zemini oluşturan hayal kavramını bu romanda da baskın şekilde yer alan “aylak tip” üzerinden değerlendirmek için edebiyatımızda “aylak tipler” ve aylak kavramı üzerinde durmak faydalı olacaktır.

Aylak, yaşamda belli bir amacı olmayan, üstüne hiçbir sorumluluk almayan, düşünmeyi, üretmeyi kendine yük sayan insandır. Aylak, hayatı umursamaz, ciddiye almaz ve onu keyfince yaşamak ister.

Aylak birey tipi Georg Simmel'in tanımladığı “yabancı” birey tipiyle birebir uyumludur. Çünkü Simmel'in yabancı tipi sadece bir şahsı değil aynı zamanda bir etkileşim biçimini de ifade etmektedir (Ölçer, 2023, s. 41). Simmel'e göre yabancı “[b]elli bir mekân dairesi içinde -ya da sınırları mekânsal sınırlara benzeyen bir grup içinde- sabitlenmiştir ama onun içindeki konumu temelde, en başta ona ait olmamasının ve ona baştan beri onun bir parçası olmayan, olamayacak nitelikler taşımasının etkisi altındadır” (Simmel, 2009, s. 149).

Aylaklık, Benjamin Walter'da, “eşik karakterdir. On dokuzuncu yüzyıl Paris'indeki siyasi veya sınıfsal ilişkiler içinde bir sınır içerisinde gezindiğini görmek zordur. Sınırlar arasında görülebilir ancak bir ayağı sınır dışındadır” (Ümer, 2017, s. 39). Benjamin'in aylak karakteri, “sürekli kılık değiştiren, bir gezginin kendisini satılığa çıkartacak kadar arsız, ancak bir yere ait olmayacak kadar uçuşkandır” (Benjamin, 2001, s. 98-99).

David Le Breton “aylak” kişiyi kendi içinden gelen ses doğrultusunda yol alan; duygusal çekimlerini anlık sezgileri, bir yerin atmosferiyle ilgili sezgileri yönlendiren; girdiği yol beklentilerini karşılamamışsa ansızın, kolayca yolu kısaltan ya da başka bir yöne sapan kişi olarak tanımlar (Le Breton, 2008, s. 105).

Edebiyatımızda bu tür tiplere rastlamak mümkündür. Bu insan tipi “Türk edebiyatında ilk defa Tanzimat Dönemi sanatçılarından Ahmet Mithat Efendi tarafından *Felâton Bey ve Râkım Efendi* adlı romanda Felâton karakteriyle işlenmiştir. Temsilcilerinden sadece birinin Felâton Bey olduğu bu tip, Tanzimat Dönemi edebiyatımızda Batılılaşmayı yanlış anlamış bireyleri temsil edecek şekilde kurgulanmıştır” (Koçal, 2010, s. 209).

Türk edebiyatında aylaklık hâli, durumu, 1940'lara kadar (*Felâton Bey ve Râkım Efendi*- Felâton Bey, *Araba Sevdası*- Bihruz Bey, *Efruz Bey*- Efruz Bey, *Şipsevdi*- Meftun Bey, *Kiralık Konak*-Hakkı Celis, *Sodom ve Gomore*- Necdet) kültürel kırılma ile Doğu-Batı karşıtlığı altında ele alınmıştır. Bununla birlikte karakterler açısından bakıldığında “Felâton ve Bihruz aptal, cahil ve gülünçtürler, sonrakiler okumuş, zeki ve tehlikeli. Birinciler alafrangalık uğruna servetlerini batıran mirasyedilerdir, ötekiler alafrangalığı servet yapma yolunda kullanırlar, Birinciler alay konusudurlar çünkü “olmak istedikleri” ile “oldukları” arasındaki farktan güldürü doğar; ikinciler ise gülünç değildirler, çünkü olmak istedikleri gibi olmuşlardır” (Moran, 1977, s. 16).

Aylaklık, 1950'lerden (*Aylak Adam*- C., *Aylaklar*- Muammer, *Hallaç*- Bay Suret) itibarene varoluşçuluk bağlamına yerleşmiş ve insanın varlık olgusunu sorunsallaştırmasıyla birlikte ele alınmıştır (Kılıç, 2017, s. 5).

Aylak Adam, Türk edebiyatında aylaklık kavramının felsefi ve varoluşsal bir temele oturtmuştur. Bu romandan sonra romanlarda, öykülerde, aylaklık hâli, durumu felsefi derinlikleri ile yer almaya başlamıştır. Baştan sona aylaklığı konu edinmeseler de pek çok eserde “aylak adam” özellikleri taşıyan karakterlere yer verilmiştir.

3. Yöntem

Bu çalışmada nitel araştırma yöntemlerinden biri olan doküman analizi kullanılmıştır. Doküman analizinin; konuyla ilgili mevcut bilgi, görüş ve yaklaşımları belirlemede, tarihsel ya da kuramsal bağlam oluşturmada, konunun gelişimini ve arka planını anlamada, veri triangülasyonunu sağlamada, odak konu ekseninde yeni bakış açıları geliştirmede, belgelerden elde edilen verilerle yeni yorumlar ve teorik yaklaşımlar kazandırmada, zamana ve mekâna yayılmış verileri incelemeye, araştırmacıya geniş imkânlar sunması nedeniyle bu çalışmada doküman analizi yöntemi tercih edilmiştir.

Bu yöntem, çalışmada araştırılması amaçlanan olgu veya olgular hakkında bilgi veren yazılı ve basılı eserlerin kapsamlı bir analizini içermektedir (Yıldırım & Şimşek, 2021, s. 187). *Aylaklar* romanının incelenmesiyle elde edilen verilerin analizi için betimsel analiz ve içerik analizi yöntemleri kullanılmıştır. Bu çalışma kapsamı itibarıyla etik kurul onayı gerektirmemektedir.

4. Bulgular

4.1. *Aylaklar* (1965)

Melih Cevdet Anday'ın kendi adıyla yazdığı ilk roman olan *Aylaklar* romanında Osmanlı devrinden kalma bir konakta, dönemin etkin paşalarından olan Şükrü Paşa'nın kızı, torunları ve bu insanlarla kan bağı olmayan, sadece konağın imkânlarından yararlanmak için aileye yakın duran ve bu durumlarıyla âdeta birer parazit yaşamı sürdüren insanların zamanla toplumdaki sosyal ve siyasal değişimlerin de etkisiyle bir apartman dairesine geçmek zorunda kalmaları ve bu süreçte yaşadıkları ele alınır.

Leman Hanım, II. Abdülhamit'in eczacıbaşlarından Şükrü Paşa'nın kızıdır. Paşa'nın vefatından sonra tek varis olarak babasının tüm mal varlığına sahip olur. Leman Hanım'ın babasından kalan konakta; Kocası Davut Bey, alkolik kızları Mürşide, çocuğunu doğururken ölen kızları Pakize'nin kocası Galip Bey, torunları Muammer, Davut Bey'in yakın arkadaşı Dünder Bey, Muammer'in yakın arkadaşı Şükrü, Galip Bey'in uzaktan akrabası Nesime birlikte yaşarlar. Konak sakinlerinden hiç kimse çalışmaz. Hepsı kaynağını bilmedikleri, sormadıkları bir gelirle ayakta durduklarına inandıkları konakta kalıcı misafir konumundadırlar. İşsiz, güçsüz ve kaygısızdırlar.

Leman Hanım, konakta yaşayanlardan hiçbir zaman maddi bir destek beklemez. Tüm konağın geçimini kendi üstlenir. Bu durumdan mutluluk duyar. Böyle davranarak babasının soyunu devam ettirebileceğini düşünür. Leman Hanım için konak ne kadar kalabalık olursa o kadar iyidir. Çünkü Leman Hanım'a göre kalabalık aile, birlik ve beraberliğin sembolüdür. Leman Hanım, konak harcamalarında hiç alttan almaz. Şatafatlı bir hayatı konaktakiler için sağlamayı kendine bir görev bilir. Nihayetinde para bir gün suyunu çeker. O güne kadar konaktaki maddi durumdan habersiz olan konak sakinlerinin büyük şaşkınlıkları eşliğinde konak haczedilir ve Muammer'e babası Galip Bey'den kalan parayla alınan apartman dairesine taşınılır. Leman Hanım yaşlanmıştır, haciz anında kısmi felç geçirmiştir, güçsüzdür. İdareyi Muammer devralır. Konaktan apartman dairesine geçiş, Muammer'de bir uyanmaya neden olur. Muammer, hayatın o kadar kolay olmadığını, tüketmek için üretmek gerektiğini fark eder. Bu durumdan sıkılır. Muammer; çalışmayı, insanları düşünmeyi, kısacası sevmeyi sevmeyen, bilmeyen bir karakterdir. Evin sorumluluğundan bunalır. Bir süre avukatlık yapar. Bir süre bir siyasi partiye yazılır. Günlerini orada geçirir. Ama ne avukatlık mesleği ne de siyasi çalışmalar onun içindeki boşluğu dolduramaz. Eşi Ayla'dan her geçen gün soğur. Evdeki herkes ona fazlalık gelir. Hayattan hiçbir beklentisi yoktur. Kendine bile tahammül edemez, kimi zaman intihar etmeyi düşünür, onu da başaramaz, her seferinde ölmekten korkar. Bir süre sonra Leman Hanım, Dünder Bey, Davut Bey ölürler. Nesime, Şükrü ve Ayla evi terk eder. Muammer, delirmiş ve alkolik teyzesi Mürşide Hanım'la yalnız kalır. Teyzesinin deliliklerine katlanamaz ve bir otel odasına taşınır.

4.2. Kahramanlar

Leman Hanım: Şükrü Paşa'nın kızı ve tek varisidir. Eski yaşam tarzlarını, eski aile ortamını konakta yaşatmayı düşünür. Her seferinde konağı ve onun içinde yaşayan insanların varlığını adeta kutsar. Tüm sorunları göğüsler. Konak onun için hayatının tek anlamıdır. Parası biter. Felç geçirir. Apartman dairesine geçince her şeyden elini eteğini çekmek zorunda kalır.

Davut Bey: Leman Hanım'ın kocasıdır. Gerçek hayatla bağı yok denecek kadar azdır. Silik bir karakterdir. Babası eski Arnavutluk valisidir. Ondaki kalan parayı yer bitirir. Leman

Hanım'a teslim olmuştur. Hayata ve çevresindeki her şeye ilgisizdir. En iyi arkadaşı Dünder Bey'le siyaset konuşmak dışında pek bir faaliyeti yoktur.

Mürşide: Leman Hanım ve Davut Bey çiftinin en büyük kızıdır. Kendini çirkin hisseder. Kardeşi Pakize doğunca anormal davranışlar sergilemeye başlar. Alkolik olur. Delirir.

Galip Bey: Leman Hanım ve Davut Bey çiftinin damadı, ailenin küçük kızı Pakize'nin kocası, Muammer'in babasıdır. Sara nöbetleri geçirir. Az konuşur. Cimridir. Sürekli para biriktirir.

Pakize: Leman Hanım ve Davut Bey çiftinin küçük kızıdır. Muammer'in babası Galip Bey'in eşidir. Eski bir tekke dervişi, yeni bir dans öğretmeni olan kör bir adama âşık olsa da annesi onu Galip Bey'le evlendirir. Muammer'i doğurur doğurmaz ölür. Bu ölüm bir intihar sonucu mudur yoksa kaderin cilvesi midir, bilinmez. Pakize'nin kör adamla evlenmediği hatta Muammer'in o kör adamdan olduğu düşüncesi bu şüphelerin temelini oluşturur.

Muammer: Pakize ve Galip Bey çiftinin tek çocuğudur. Hukuk mezunudur. Hayatın boş ve anlamsız olduğunu düşünür. Aile onun için ihtiyaçlarının karşılandığı bir yaşam alanıdır. Hiçbir aidiyet duygusu taşımaz. Ayla ile evlenir. Ayla dâhil hiçbir kadınla uzun bir süre birlikte olmayacağını düşünür. Alkol bağımlısıdır.

Ayla: Şükrü'nün arkadaşı, Muammer'in eşi. Muammer'le zengin bir ailenin çocuğu olduğu için evlenir. Başlangıçta üniversiteyi bitirmek, iş, meslek sahibi olmak gibi idealleri olsa da evlendikten sonra konak hayatının vurdumduymazlığına kendini kaptırır. Muammer'in ailesinin soyluluğuna kapılıp onunla evlenmeyi kabul eder. Önceleri üniversiteyi bitirmek, Anadolu'nun en ücra köşelerinde faydalı işler yapmak ister. Ancak evlenince tüm ideallerini unuttur, üniversiteyi bırakır. Eve kapanıp seramikle uğraşmaya başlar. Bir süre sonra seramikle de ilgilenmez.

Dünder Bey: Bir Meşrutiyet ihtilalcisidir ve Davut Bey'in gençlik arkadaşıdır. Onlara muhalefet ettiği için İttihatçılar tarafından sürgüne gönderilmiştir. Seneler sonra Davut Bey'le karşılaşır ve Davut Bey'in daveti üzerine konakta yaşamaya başlar. Bir hastane odasında kimsesiz hâlde ölür.

Şükrü: Muammer ve Ayla'nın yakın arkadaşıdır. Hayatta hiçbir ideali yoktur. Üniversiteyi yarıda bırakmıştır. Konakta asalak bir hayat yaşar. Bir edebiyat dergisi çıkarmayı planlasa da bunun için hiçbir çaba göstermez. Ayla'yı Muammer'le tanıştırtıp evlenmelerine ön ayak olur. Ayla ile olan yakınlığı aralarında bir ilişki olup olmadığı konusunda şüpheler uyandırır. Leman Hanım haricinde konaktaki tüm kadınları taciz eder.

Nesime: Galip Bey'in uzaktan akrabasıdır. Kocasından kaçıp bir aktörle birlikte olur. Daha sonra ondan da kaçıp konağa sığınır. Önce Şükrü'yle sonra Muammer'le ilişki yaşar.

4.3. Hayaller

Hayal kurmak, hayal etmek, gündelik yaşamın bir parçasıdır. Psikanaliz öncesi dönemlerde hayal etmenin kişilerin zayıflıklarını, zaaflarını ödünleme, ruhsal ve psikolojik çelişkilerini, çatışmalarını ortadan kaldırmak için kullanılırken ve bir savunma mekanizması olarak değerlendirilirken (Freud, 1962) psikanaliz sonrası döneme ait olan yaklaşımlara göre hayal etmenin şahıslar için işlevsel bir eylem olduğu kabul görmüştür (Yam, 2021, s. 28). Klinger, şahısların yapılacak şeyleri planlamak veya bir mesele üzerine düşünce üretmek için de hayal

kurulabileceğini ifade etmiştir (Klinger, 1990). Singer ise psikoloji biliminde hayal kurmanın, eğer başka bir ruhsal problem, psikolojik hastalıkla ilişkili değilse, gayet normal bir durum olduğunu değerlendirmektedir (Singer, 1975). Carl Gustav Jung ise hayali, bilinçdışındaki bilinmeyenlerin ortaya çıkmasının bir sonucu olarak görür (Bahadır, 2007, s. 87).

Aylaklar romanında neredeyse her kahramanın kendi dünyasında hayalleri vardır. Bu şekilde aylak bir yaşam süren insanların ideale dönüşmeyen hayalleri onları yaşadıkları asalak hayattan kurtaramaz. Çoğunun hayali bir süre sonra hülyaya, ütopya ve hatta rüyaya dönüşür. Çünkü bu kişilerin hiçbirisi bir eylem insanı değildir. Düşünmek bile çoğu zaman onlar için bir yük olur. Konaktaki yaşlıların gerçek yaşamla bağları kopmuştur. Çünkü “Konakta yaşayanların büyük çoğunluğu eski devre mensup insanlardır. Bu mensubiyet, onların yeni devirde ayakta kalabilmelerini güçleştirmektedir” (Dere, 2015, s. 57). *Aylaklar*’da hayaller, tarihsel ve toplumsal bağlamda imtiyazlı aristokratik grubun gücünü elinden yitirdiği ve tüccar sınıfı ile burjuvazinin yükselerek aristokratik grubun alanını daralttığı zemine (Kurt, 2024, s. 77) direnmenin, kimi zaman da bu zeminden uzaklaşma hevesinin bir yansıması niteliğindedir.

Konak sakinleri için yegâne amaç, var olan konak standartlarında yaşamlarını devam ettirmeleridir. Bunun dışında bir şey düşünmelerini, bir şeyler üretmelerini, kendilerini gerçekleştirmek için harekete geçmelerini gerektirecek bir neden yoktur. Araştırmanın bu bölümünde roman kişilerinin, her ne kadar gerçekleştiremeseler de hayalleri üzerinde durulmuş ve bu hayallerin kurgusal zeminde roman üzerindeki etkisi tartışılmıştır. Galip Bey ve Pakize’nin romanın olay örgüsüne ciddi bir etkisi olmadığı, daha çok diğer karakterlerin anlatımıyla onlara yer verildiği ve romanda varlıkları pek hissedilmediği için araştırmanın bu kısmında yer almamışlardır.

Leman Hanım: Leman Hanım’ın eser boyunca tek hayali konak hayatının eskiden olduğu gibi devam etmesidir. Zamanının etkili ve varlıklı paşalarından olan Şükrü Paşa’nın konağı eskiden olduğu gibi zengin bir hayatın merkezi olmalıdır. *Aylaklar*, Leman Hanım’ın babası Şükrü Paşa’nın bir hayaliyle başlar. Konak, Şükrü Paşa’ya Abdülhamit’in bir hediyesidir. Şükrü Paşa, daha konak yapılırken bir gün padişahın bu konağa gelip misafir olacağını hayal eder. Konağın her ayrıntısını bu hayaline göre yaptırır. “Şükrü Paşa, Leman Hanım’ın annesiyle artık yaşını başını almış olarak evlendi. Padişah bu evliliği haber alınca Şükrü Paşa’yı çağırtmış, ona ihsanlarda bulunmuş ve Anadolu yakasında bir köşk yaptırtmasını salık vermişti. Bu tavsiye paşada bir gün padişahın bu yeni köşke geleceği umudunu doğurmuş işte, Erenköy’deki köşkün planı da bu kaygı ile hazırlanmıştı (Anday, 2011, s. 16). Şükrü Paşa, konağın yapımından yaşamının sonuna kadar padişahı beklemiştir. “Ölümüne yakın aylarda da bunadı... kapı çalındı mı hemen yerinen fırlıyor, ‘Padişah geldi, efendimiz geldi...’ diye bağırarak aşağılara koşuyor ve o sırada karşısına kim çıkarsa, yerlere kadar eğiliyor, el etek öpüyor, ‘Şükür bugünü gösterene!’ diyerek ellerini göğse açıyordu (Anday, 2011, s. 17-18). Gelmeyen o misafir ve gerçekleşmeyen bu hayal, mal varlıkları gibi kızı Leman Hanım’a babasından miras kalmıştır. Bu anlamda *Aylaklar* için, gerçekleşmeyen hayallerin romanıdır, denilebilir.

Leman Hanım, babasını delirmiş, bunamış, padişahı bekler hâlde kaybeder. Roman, birinci neslin hayatının ölmesiyle başlar. Leman Hanım, babasından miras kalan bu köşkte (romanda kimi zaman köşk kimi zaman konak ifadesi kullanılır) padişahın gelmesi hayalini olmasa da babasının kudretli zamanlarındaki gibi bir hayatı yaşamının hayalini taşır. Leman Hanım’ın hayali geleceğe değil geçmişe dönüktür. Bu bakımdan diğer karakterlerden ayrılır. O, geçmişin hayalindedir. Onun için geçmiş zenginlik, mutluluk demektir. Leman Hanım’ın eskiye

olan hayalleri onu bir eski zaman düşkünü hâline getirir. O, yaşlı bir kâhya kadın gibi elinde anahtarlarla bütün gün köşkün odalarını dolaşmaya başlar ve her şeyin yerli yerinde olup olmadığına uzun uzun bakar. Olur da bir tabağı veya bir fincanı yerinde göremezse evin bütün hizmetçilerini çağırır, polis çağırmakla onları tehdit eder, bir şekilde o eksik olan şeyin bulunmasını sağlar (Anday, 2011, s. 30).

Leman Hanım'daki eski zamanlardaki gibi yaşama hayali, o kadar hastalık derecesine varır ki Leman Hanım, ilk çocukları Mürşide'ye daha çocukken tüm aile tarihini ezberletir. Mürşide'yi kendi soylu geleneklerine göre yetiştirmeyi hayal eder. Olur da Mürşide'nin terbiyesini Davut Bey'e bırakırsa Mürşide'nin yeniyetme sivri akıllılara benzeyeceğini düşünür. Leman Hanım, Mürşide üzerinde sıkı bir program uygulamaya başlar. Sabahtan akşama kadar Mürşide'ye aile büyükleri hakkında bilgiler verir. Dedesi Şükrü Paşa'nın nasıl bir kahraman ve zengin, asil bir insan olduğunu anlatır. Aile büyüklerinin köşklerinin, yalılarının, evlerinin nerde olduğunu, hangisinin satıldığını, hangisinin durduğunu, Şükrü Paşa'nın Kayseri yolculuğunu, oradan dönüşünü, padişahla aralarının nasıl olduğunu, daha önceki evliliklerini (Anday, 2011, s. 29)... Leman Hanım, aile tarihine dair en küçük ayrıntıyı dahi atlamadan Mürşide'ye ezberlettirir.

Leman Hanım'ın bir konak hanımefendisi gibi yaşama hayali, onu hayatın gerçeklerinden uzaklaştırır. Zira, devir eski devir değildir. Ülkede yönetim değişmiş, Paşa babasının ve arkadaşlarının saltanatı sona ermiştir. Leman Hanım, her ne kadar konak hanımefendisi gibi yaşamak için babasından kalan tüm malları satmak durumunda kalsa da bunu çok dert etmez. O, bir gün dahi bu konakta şatafatlı bir hanımefendi yaşamıyla, sözünden çıkmayan ailesiyle, etrafında dolanan hizmetçileriyle mutludur. Diğer yandan Şükrü Paşa Konağı'nın saltanatı günden güne erimektedir. Hemen her ay ekonomik nedenlerle bir hizmetçiye yol verilir. Bunlar yetmez, konakta atlar satılır. Konakta eskiyen eşyalar kullanılamaz halde olsa dahi satılamaz. Zira Leman Hanım'ın eskiye olan hayalleri, tutkunluğu, düşkünlüğü "tarih, arkeoloji uzmanlarının, ilkçağ kalıntılarına düşkünlüğü gibi bir şeydi"r (Anday, 2011, s. 40).

Maddi nedenlerle konakta büyük değişiklikler yapmak istemeyen Leman Hanım, konak hanımefendisi olma hayaline engel olabilecek, ona gölge düşürebilecek her türlü değişimden uzak durur. "Her şey olduğu gibi dursun, kanepelere de koltuklara da perdeler de dokunulmasın" (Anday, 2011, s. 40) diyerek bütün benliği ile bağlı olduğu geçmişinin, hayallerinin artık bu perdelerde, bu eşyada yaşamasını ister. "Bachelard'a göre doğduğumuz ev, anılarımızı muhafaza eder. Mahzen, tavan arası, koridorlar, köşeler; geçmişin sığındığı uzamdır. Bilinçaltımızın derinlikleri; arzular, korkular, sırlar düşlerimizde açığa çıkar ve yaşadığımız eve taşınır. Unutulmayan hatıralar; mobilyalarda, odalarda, kuytulara barınır" (Sağlam, 2022, s. 193-194). Bu bakımdan konak Leman Hanım için, Bachelard'ın *Mekânın Poetikası*'nda sözünü ettiği (Bachelard, 2008, s. 8) anıların içselleştirdiği nostaljik mekânlar gibi, geçmişi bugüne taşıyan bir "hatıra mekânı"dır. Onun dünyası, kaybolmuş estetik değerlerin temsilidir.

Konakta hizmetçiler azaltıldığı için ev işleri de güçlkle yürütülür. Kışın sobalara, mangallara yetişmek, mutfakta hazırlanan yemekleri birinci kattaki salona getirmek, konağı etraflica silip süpürmek için eskisi kadar uşak ve hizmetçi gerekmektedir. Leman Hanım ise var gücüyle sofra düzenini eskisi gibi, hayal ettiği gibi korumaya uğraşır. Çünkü konaktaki her bir değişim ona pek korkunç gelir. Leman Hanım yemek saatlerinde herkesi masada, kendisini baş koltukta bulduğu, gördüğü zamanlarda biraz olsun hayalini kurduğu geçmişi yaşayabilmektedir.

Leman Hanım'ın konak hayatını eskisi gibi devam ettirme hayali, bir süre sonra bir saplantıya dönüşür. Onun bu durumu, “gerçek olana ulaşmak mümkün olmadığında canlandırılan nostalji” olarak tanımlanan (Eser, 2007, s. 118) “canlandırılmış nostalji” hâline birebir uymaktadır. Leman Hanım, yaşama dair kaybettiği her şeyini yeniden “canlandırma” mücadelesindedir. Leman Hanım, bu mücadele kapsamında, konak yaşamının eskisi gibi şatafatlı sürdürebilmek adına, konakta olan pek çok gayrimeşru olayı dahi örtbas eder. Kızı Pakize'nin Kör Derviş'le ilişkisini, Mürşide'nin hamile kalıp çocuğunu aldırmasını maddi gücünü kullanarak örter. Hatta Şükrü'nün hem Nesime hem de Mürşide ile ilişkisini bilir ama kendi kontrolünde olacak kadar bunlara müsaade eder, yine kocası Davut Bey'in kimi zaman hizmetçilere kimi zaman Nesime'ye karşı çapkınlıklarını görmezden gelir, hoş görür. Onun için önemli olan konak hayatını sarsacak herhangi bir olayın olmamasıdır. Bu olayın ne olduğunun hiçbir önemi yoktur. Roman boyunca Leman Hanım, evin içindedir. Dış dünyayla kurduğu ilişki yok denecek kadar azdır. Bu mekânsal sınırlılık, onun iç dünyasının derinliğiyle çelişmez; aksine bu içe kapanış, zihinsel bir derinleşmeye işaret eder. Leman Hanım konağı, âdeta geçmişin yaşadığı bir müzedir. Bu yönüyle o, Bachelard'ın (2008) “mekân ve hafıza” ilişkisinde sözünü ettiği ev figürünün cisimleşmiş hâlidir.

Kendi çocuklarının her konuda olduğu gibi evlenme konusunda da hiçbir eyleme geçmediğini gören Leman Hanım, konak hayatının devamı ve canlılığı için Muammer'i evlendirmek ister. Bir annenin evladının mutluluğunu görme heyecanı değildir Leman Hanım'ın hissettiği. Konak hanımefendisi olarak kalma, bu şekilde babası Şükrü Paşa'nın soyunu sürdürme hayalinin bir yansımasıdır tüm çabaların sebebi: “Leman Hanım, ‘gençleşmeli konak’, diye onların sözünü kesti. ‘Gelinler, damatlar gelmeli, çocuklar doğmalı, Şükrü Paşa'nın soyu yürümeli. Eski günleri, tatlı günleri, neşeli günleri ihya etmeli efendim” (Anday, 2011, s. 90).

Muammer ile Ayla'nın düğünü Leman Hanım'ın eski günlerdeki gibi yaşama hayalinin bir yansıması olarak oldukça şatafatlı bir törenle yapılır. Leman Hanım'ın yaptığı masraf, sadece yabancıları değil, konaktakileri de şaşırtır. Ekonomik zorluğa düşen Leman Hanım, bu zorluğa rağmen, önce konaktakilere sonra çevresine hâlâ zengin bir aile olduklarını, konakta eski günlerdeki gibi gösterişli bir yaşam sürdüklerini göstermek, Şükrü Paşa'nın torunlarının beş parasız kaldıklarına, kalacaklarına dair söylentilerin önüne geçmek istemektedir.

Leman Hanım'ın gerçek hayat şartlarından kopuk konak yaşamı bir gün kapılarına gelen haciz memurlarıyla trajik bir şekilde son bulur. Leman Hanım ise hâlâ hayal dünyasındadır. Leman Hanım'ın evi mi, diye ondan teyit isteyen haciz memuruna verdiği cevap onun konakla hayatını ve hayallerini ne kadar bütünleştirdiğinin göstergesidir: “Evet, Şükrü Paşa Konağı diye bilinir” (Anday, 2011, s. 142). Konak sakinleri başta olmak üzere herkes ilk önce şaşırsa da Leman Hanım kadar dert etmez kimse. Leman Hanım, “konağa birtakım öznel değerler, anlamlar atfeder. Onun için konak varıllığının, soyluluğunun ve iktidarının da göstergesi olur. Bu nedenle konağı; yalnızca barınmak ve hayatta kalmak için değil, aynı zamanda sahip olduğu değerlerin de sürdürülmesi için koruyup kollar” (Tanyeri & Pulat, 2022, s. 150-151). Bu sakinler, şaşırmayı dahi unutmuş kimselerdir. Leman Hanım, bu durum karşısında fenalık geçirir ve kısmi felç yaşar. Sonrasında hasta ve yatalak bir kadın olarak torunu Muammer'in babası Galip Bey'den kalan parayla aldığı apartmana taşınır. Leman Hanım, bu sahneden sonra âdeta romandan çekilir. Leman Hanım'ı var eden, onun hayatına anlam katan aristokratik geçmişi ve soylu yaşantısıdır denilebilir (Kurt, 2024, s. 72).

Romanın ikinci bölümü olan apartman hayatında Leman Hanım varla yok arasında bir etkidedir. Haciz memurları Leman Hanım'ın bir hastalığa dönüşen, onun gerçeklere karşı gözlerini kör eden geçmişteki gibi konak hayatında gösterişli bir hanımefendi gibi yaşama hayalini öldürürler. İlginçtir ki, babası Şükrü Paşa, padişahı konakta misafir edeceği hayaliyle delirerek ölmüş, Leman Hanım da Paşa babası zamanındaki gibi bir konak hayatını düşleyerek felç olmuş, daha sonra bir apartman dairesinde hayata veda etmiştir. Konakla birlikte yıkılan sadece hayaller değil aynı zamanda bir devirdir. Artık paşaların, asillerin, padişah yakınlarının zamanı değil, tüccarların, müteahhitlerin, toprak sahiplerinin zamanıdır. Birinci nesilde olduğu (Şükrü Paşa) gibi ikinci neslin de gerçek hayattan kopuk hayalleri hazin bir sonla nihayete ermiştir.

Davut Bey: Leyla Hanım kadar güçlü bir karakterin yanına Davut Bey gibi “edilgen” bir karakter konulması, romanın Leyla Hanım merkezli ilerlemesini sağlamıştır. Birinci bölüm, Leyla Hanım ve onun bir iktidar tutkusuna dönen hayalleri çevresinde ilerlemiştir. Davut Bey, eşi gibi at meraklısıdır ve bir Osmanlı bürokratının torunudur. Bir mirasyedidir. Arnavutluk valiliği yapmış dedesinden kalan mirası neredeyse tüketmiştir. Gençliğinde Avrupa'daki jön Türklerle çalışmak için Paris'e kaçmış, örgütlemeye gösterdiği beceriyle kısa zamanda dikkat çekmiş, örgüttekilerin çıkar hesapları içinde olduğunu fark edince kendisinde bulunan defterleri bir arkadaşına teslim ederek siyasetten tamamen çekilmiştir (Doğan, 2012, s. 144). Çekilmiş, sinmiş bir karakter olan Davut Bey'in hayalleri de ve hayallerinin roman karakterleri üzerindeki etkisi de bu nispette zayıftır.

Davut Bey'in ilk hayali, eşinin bir rahatsızlığı sonucunda ortaya çıkar. Leman Hanım'ın göğsünde bir şişkinlik belirir. Doktorlar bu şişliğin kanser olabileceğini söyler. Konak bu haberle matem havasına bürünür. Davut Bey de bu havaya uyarak derin düşüncelere dalar. Leman Hanım'ı çalışma odasına götürür, piposunu uzun uzun doldurup yakar ve eşine kaç gündür hazırlığını yaptığı hayali hakkında bilgiler verir: “Türkiye’de bir kanser araştırma fonu kurmak... Kaç gündür bunun hazırlığı ile uğraşıyorum. Avrupa’nın belli başlı yerlerindeki kanser araştırma merkezlerine mektuplar yazdım. Onlardan gelecek cevaplara göre işe girişeceğiz. İlk olarak yirmi bin lira lazım gelecek ki...” (Anday, 2011, s. 23). Leman Hanım eşini daha fazla dinlemez. Ağlayarak odadan ayrılır. Kocasının bu pervasız konuşmalarından etkilenen Leman Hanım, eşinden ayrılacak kadar derinden üzüldür. Göğsündeki o şişkinliğin adı bir çıban olduğu ortaya çıkınca konak iktidarını sürdürme hayaline halel gelsin istemeyen Leman Hanım, kocasının bu sözlerini unuttur. Davut Bey, kendince eşinin adını dünyalara duyurmak tutkusuyla böyle bir hayalinin olduğunu belirtir ve “Bütün insanlığı ilgilendiren bir başarı için yeryüzüne geldiğime inanıyorum karıcığım” (Anday, 2011, s. 23) der.

Davut Bey'in hayalleri, siyasetten ve aktif sosyal hayattan çekildikten sonra kendini değerli hissetme isteğinin bir yansımasına dönüşür. En büyük ideali olan vatan uğruna çalışmak hayali arkadaşlarının vatan adına çalışmak yerine çıkar ilişkileriyle menfaatleri için çalışmalarını neticesinde sönen Davut Bey, bu hayal kırıklığını miskin bir hayat yaşadığı konak yaşamında unutmak istemekte, yeni hayallerin peşinden koşmayı hedeflemektedir. Bu yönüyle arkadaşı Dünder Bey gibidir. Mevcut yaşamın gerçekleri onları ideallerinden soğutmuş, yaşamın kıyasına itmiştir. Hayalleri, Davut Bey için bir varlık sebebidir. Aslında ikinci neslin hayalleri ile yaşama olan bağlılıkları birbiriyle yakından ilişkilidir. Leman Hanım ve Davut Bey kendi varlıklarını hayalleri üzerine kurmuş, gerçek hayattan kopuk kişiler olarak dikkat çeker. Aynı neslin insanı Dünder Bey'inse hayalleri olmasa da kendisi gerçek yaşamdan kopmuş bir kişidir. Bu neslin ortak

özelliği değişen sosyal ve siyasal ortamın terk edilmiş, kimsesiz bıraktığı insanlardan oluşmasıdır. Zira değişen siyasi ortam ikinci nesle yaşam imkânı vermemiş, onları hayalleriyle birlikte gündelik yaşamın dehlizlerine gömmüştür.

Davut Bey, konaktakilere sürekli hayallerinden bahseder. Paris'teyken dumansız sigara icat etme hayali olduğunu, bu hayali için giriştiği işleri sigara fabrikalarının haber aldığını, bu fabrikaların birbirleriyle rekabete girerek sonunda kendisine engel olmaya çalıştıklarını anlatır. Bununla da yetinmeyen Davut Bey, karısına; atmosferde yaşayan hayvanları denizde, denizde yaşayanları atmosferde yaşatmak için de yorucu çalışmalara atıldığını, parası kalmayınca çaresiz çalışmalarını yarıda bıraktığını anlatıp “Bende bu türlü yüzlerce tasarı vardır... Bunları bir gün teker teker gerçekleştireceğim, göreceksin.” (Anday, 2011, s. 24) der. Davut Bey'in bahsettiği yüzlerce “tasarı”sı önce bir hayale, sonra bir ütopyaya en sonunda bir yokluğa doğru yol alır.

Davut Bey'in hayalleri arasında “yeni bir Schliemann” olmak da vardır. Çanakkale'ye geldiği zaman Schliemann'ın elinde sadece bir masal olduğunu söyleyen Davut Bey, onun masala inandığı için başarıya ulaştığını düşünür. Troya topraklarını kazarken Schliemann'ın *İlyada*'dan masallar okuduğunu söyleyen Davut Bey, buna rağmen kendisinin elinde onun gibi tafsilatlı bir kitap olmadığını söyler. Davut Bey'e göre Argo gemisi masalı üzerinde iyi düşünen, o masalı iyi anlayan çok şey öğrenebilir; Homeros Argonotların başından geçenleri yazsaydı onun işi daha kolaylaşacaktı. “Ne yapacağım biliyor musun? Argo gemisine benzer bir gemi inşa ettireceğim... Onunla Çanakkale'den, Marmara'dan, İstanbul Boğazı'ndan geçeceğim... Argo gemisi bizi doğru Altın Post'un bulunduğu yere götürecektir.” (Anday, 2011, s. 24). Böyle diyerek Davut Bey, çalışma odasının kapısına “Argo Gemisi Araştırma Merkezi” levhasını asar. Davut Bey, günlerce haritalar ve kitaplar üzerine çalışır. Dünyanın dört bir yanına, özellikle Avrupa'nın büyük kentlerindeki araştırma kurumlarına yüzlerce mektup yazar. Gelen cevapları dosyalar. Bu sırada eve birtakım insanlar dadanmıştır. Çoğu balıkçı ya da gemicidir. Bu adamlar konağın zemin katına yerleştirilir. Ortadaki taşlığa büyük bir masa konulur. Bu masanın üzerine büyük bir harita açılır. Argo gemisini temsil eden yarım metre uzunluğundaki gemi modeli haritanın üzerine konulur. Davut Bey, kahvaltıdan sonra öğle vaktine kadar bu adamlara yapacakları yolculuk üstüne bilgiler verir, bu yolculukta karşılaşacakları zorlukları anlatır. Kafaları şişen adamlar dağıtılan şarapla kafayı bulur. Adamların derdi bedava şarap ve yemektir. Davut Bey ise hayalini gerçekleştirecek neferler yetiştirdiğini düşünür. Öğleden sonraki dersler sarhoşluk nedeniyle yarıda kalır. Çünkü Davut Bey başta olmak üzere bütün adamlar uyuyakalır. Davut Bey'in bu hayalinin, aslında kurduğu her hayalin, önündeki tek engel, gerçek hayattan kopukluklarıyla birlikte, bu işler için gerekli olan paradır. Leman Hanım kocasının bu tür hayallerinden sıkıp usanmıştır. Bir zamanlar kocasının oyalanması için ses çıkarmadığı bu hayaller artık onu da daraltmıştır. Hem gerekli paranın kendinde bile olmaması hem de uçsuz bucaksız bu hayallerin konağın durağan hayatını bozacağı endişesiyle kocasına çıkışır ve bir besleme gibi her gün gelip yiyen, içen, sızan adamları konaktan uzaklaştırır. Davut Bey de bunun üzerine Argo Gemisi Araştırma Merkezi'nin bütün dosyalarını bir sandığa koyup kilitler ve sandığın üzerine “Elli yıl sonra açılacaktır.” (Anday, 2011, s. 28) yazar.

Argo gemisi hayalini sandığa kapatan Davut Bey'in onu gençleştiren, coşturan, duygulandıran sonraki hayali Yuşa Tepesi'ne Fatih Sultan Mehmet'in yüz metre yüksekliğinde bir heykelini diktirmektir (Anday, 2011, s. 42). Bu hayale en büyük engel yine paradır. Davut Bey yine yüzlerce yere mektup yazar, bu hayalini Leman Hanım'dan bağımsız hayata geçirmek ister ama değişen dünyanın farkında değildir. Kimse mektuplarına cevap vermez. Davut Bey de

zihninde bu hayalini gerçekleştireceği günlerin hayalini kurar ve bir gün kafayı yer: “Ben Fatih Sultan Mehmet’in heykeliyim!” (Anday, 2011, s. 128) diye tutturur. Kendine akıl almayacak amaçlar, hayaller, ülküler bulan Davut Bey, hiçbir hayalini gerçekleştiremez, bir çocuk parkında sessizce ölür. Davut Bey, yazar tarafından bir mirasyedi tipine dönüştürülüp, pahalı, sonuçsuz, uçuk kaçık merakları, hayalleri ve fantezileriyle zenginleştirilerek renkli bir figüre dönüştürülmüştür. Davut bey, fantezi denilebilecek pahalı ve sonuçsuz hayaller, tasarımlar, projeleriyle gerçeği kaybetmiştir (Doğan, 2012, s. 149). Çünkü Davut Bey, “uyumsuz hayal kurma”yı alışkanlık hâline getirmiş biridir. Uyumsuz hayal kurmayı Somer ve Herscu (2017) “bireyleri günlük işlerinden alıkoyan, sürükleyici ve uzun soluklu olan bireyin gerçek hayatla olan bağını zayıflatan bir durum” olarak niteler. Bu yaklaşıma göre uyumsuz hayal kurma davranışına sahip bireyler kendilerini hayal kurmaktan alıkoymamakta hatta bazıları bunu bilinçli olarak sürdürmektedir. Bu bireyler ise Somer tarafından “maladaptive daydreamer” yani “uyumsuz hayalperestler” olarak isimlendirilmiştir (Yam, 2021, s. 28). Bu açıdan Davut Bey, romanın belki de tek “uyumsuz hayalperest”idir.

Mürşide: Babası Davut Bey ve annesi Leman Hanım’ın “ideal çocuk” yetiştirme takıntılarının kurbanı olmuş, önceleri babasının uçuk kaçık hayalleriyle oyalanmış, sonraları Leman Hanım’ın anlattığı, ezberlettiği aile tarihi hikayeleriyle psikolojisi bozulmuştur. Herkese düşman, kimseyi sevmeyen, sinirli, kavgacı bir çocuk, bir genç kız oluvermiştir. Fiziksel olarak kendini güzel bulmaması kıskançlık hastalığına neden olmuş, önce kardeşi Pakize’yi sonra Nesime’yi ve Ayla’yı kendine rakip görüp konak hayatının tüm ahengini bozan kişi olmuştur. Mürşide hayalden öte bir plan kadınıdır. Breton’un istekleri karşılanmadığında hemen yönünü değiştirir dediği (Breton, 2008) aylak tipin romandaki yansımasıdır: Şükrü’yle, fırsat bulduğu her erkekle yatmayı, yeğeni Muammer’le eşi Ayla’nın arasını bozup onları ayırmayı, Nesime’ye türlü iftiralar atarak onu aileden uzaklaştırmayı, içindeki tüm hasetliği, kıskançlık zehrini, iyiye, güzele olan düşmanlığını tüm konak sakinlerine yansıtıp onları kendi haricindeki herkesten soğutmayı planlar. Mürşide, ruh hâli sürekli değişen ve devamlı kendi amaçları doğrultusunda kendine yeni yollar arayan ve Freud’un “işlevsel bir eylem” olarak tanımladığı (Freud, 1962) hayallerinin, planlarının peşinde koşan aylak bir tiptir.

Mürşide, önce babasının acayip eğitim anlayışı, sonra da annesinin asalet takıntılı ve aile tarihi saplantılı öğretme sürecinden geçen, hayatla ve gerçekle bağını yitirmiş, olmayan bir geçmişe gömülmüş zavallı biri (Doğan, 2012, s. 149) olarak bir sokak ortasında yapayalnız, kimsesiz kalır. Alkol düşkünü sahte bir asilzade (Akça, 2023, s. 157) olan Mürşide Şükrü gibi yıkıcı bir karakterdir. Gerek anne babasının ona karşı yanlış yaklaşımı gerekse alkolün etkisi onu bir hayal insanından ziyade bir “plan kadını” hâline getirmiştir. Mürşide iyiye ve güzele dair ne varsa hepsini yok etmeyi planlayarak dokunduğu hayatı kötülükleriyle zehirlemeyi tasarlamadan da geri durmaz.

Muammer: Romanın birinci bölümünde Leman Hanım ve hayalleri ağır basarken ikinci bölümde Muammer’in günlükleri romanın belirleyici faktörü olur. Muammer romanın ilk bölümünde konak hayatını, Leman Hanım’ın konak hâkimiyetini tamamlayan figürlerden biridir. Hiçbir ideali yoktur. Yer, içer, gezer. Düşünmez. Düşünmeyi gereksiz bulur. Düşünme gereği de hissetmez. Konakta anneannesince kurulan düzenin etkisiz, edilgen bir parçasıdır. Arkadaşı Şükrü ile takılır. Ne zaman ki babası ölüm döşegindeyken konuşur o zaman kendini, kendi gerçeklerini, hayatın gerçeklerini fark etmeye başlar.

Romanın ikinci bölümü Muammer'in "özgür olmak" hayalinin bir yansımasıdır. Onun günlükleri aynı zamanda bir iç hesaplaşmadır. Hem kendisi hem de ailesi içindir bu hesaplaşma. "Ben de insan değilim. Bir hayal içinde yaşadım bugüne kadar. Sonra birtakım gürültüler oluyor, uyanıyoruz, şaşırıyoruz, rahatsız oluyoruz. En kötüsü yaşamaktan soğuyoruz. Yaşamaktan soğumamak için tek çare daha güzel bir dünya düşündürmektir. O dünyayı özlemek ve dünya için savaşmaktır" (Anday, 2011, s. 179).

Maddi nedenlerden dolayı konaktan Muammer'in babasından kalan parayla aldığı apartman dairesine geçiş, aynı zamanda hayallerden gerçeğe bir geçiş gibidir. "Muammer, ailesinin içinde bulunduğu gerçeklerin farkındadır; bu nedenle onlar gibi olmaktan çok korkmaktadır. Kendisini ailesinin kalıtı olarak görür ve psişik miraslarını taşımak istemez" (Akça, 2023, s. 154). Buna rağmen Muammer kendi sorumluluğunu dahi almaya üşenen biriyken ailenin tüm yükü onun omuzlarına biner. Anneanesi, dedesi ölür. Dünder Bey bir hastane odasında son nefesini verir. Romanın hayal tarafını simgeleyen birinci nesil o hayallerin hiçbirini gerçekleştirilmeden hayattan koparlar. İkinci nesil zaten yok gibidir. Galip Bey'in önce ölüm sessizliği sonra ölümü, eşi Pakize Hanım'ın daha Muammer'i doğururken ölümü bu nesli zaten yok hükmünde kılmıştır. Teyzesi Mürşide delidir. Sembolik olarak da Osmanlı'yı temsil eden birinci nesil, değişim ve dönüşüm zamanını temsil eden ikinci nesle bir sürü mal mülk, şöhret bıraksa da değişimin ilk nesli olan üçüncü nesil üretmeyi, çalışmayı, düşünmeyi dahi gerek görmedikleri bir hayata gözlerini açmış, ilk iki nesil hayattan çekilince de kendi gerçekleriyle baş başa kalmışlardır. Tam da bu noktada Muammer'in ilk hayali kendisini bulmak, özgür olmak, bir iç huzura kavuşmak olur. Bu özgürlük hayalinin ilk durağı intihar olur. Muammer ölerek özgürleşebileceğini düşünür. "Sabaha karşı intihar ediyordum az kalsın... Tabanca beni doğru yola sokacak anlaşılan" (Anday, 2011, s. 186).

Bir eylem insanı olmayan Muammer hayalini kurduğu özgürlüğün ölümde olmadığına kendini inandırır ve özgürlüğü kadında, sevimde arar. "Muammer, yeni bir dünya özlemine bir kadını bırakıp (eşi Ayla'yı) yeni bir kadınla sevimmek isteğine benzettiği için aynı anda Nesime'yle, Ayla'yla, hayat kadınıyla da yatar. Onun için içine düştüğü çıkmazdan, bunalımdan kurtulmanın tek yolu sevimsmektir. Muammer bu eylemin de özellikle Nesime'nin evlilik beklentisi nedeniyle onu özgürleştirmedeğini, aksine baskı altına aldığını fark eder ve Jean Paul Sartre'in romandaki söylenişiyile "Cehennem başkalarından geliyor." sözünü anar, yeni eylem planını bu söz doğrultusunda yapar. Özgürlük, herkesten kurtulmakla mümkündür. Muammer, Tepebaşı'nda bir otele sığınır cebinde tek bir lirası vardır ama özgürdür (Doğan, 2012, s. 173-175). Muammer "aylak tip" olarak derin bir düşünce dünyasına sahip olması bakımından Türk edebiyatında kendinden önceki "aylak"lardan (Felâton Bey, Bihruz Bey, Efruz Bey, Bay C) ayrılır. Onun hayalleri, özneliğini keşif sürecinde ve özgürleşmesinde önemli etkiye sahiptir.

Ayla: Şükrü'nün arkadaşı olan Ayla onun vasıtasıyla Muammer'le tanışır, Leman Hanım'ın da gayretleriyle Şükrü'yle evlenir. Ayla, evlenmeden önce idealleri, kendisi ve ülkesi adına hayalleri olan biridir. Evlendikten sonra ise konağın havasına uyar ve gerçeğe, hayatla bağları kopar. Önce Leman Hanım'la konak hanımefendisi olmanın sonra Muammer özelinde Nesime ve Mürşide'nin kıskançlıklarıyla mücadele eder.

Ayla, Muammer'le tanıştığı ilk zamanlarda evliliğe dahi karşıdır. Evlenmeyi hayalleri öldüren bir eylem olarak görür: "Evlenip de mutlu olan kimseyi göremedim çünkü. Bana gelince, benim ideallerim var, çalışacağım. Üniversiteyi bitirdikten sonra Anadolu'ya gideceğim. Erkeklerin bile gitmeyi göze alamadıkları yerlere" (Anday, 2011, s. 89). Ayla için çocuk yapmak,

aile hayatına karışmak dünyada hiçbir hayali, ideali olmayan insanların işidir. Ayla'nın bu idealistliği Muammer'le evlenip konağa yerleştikten sonra bir anda sönümlenir. Konağın asalak hayat sakinleri onu da yutarlar. Konak, romanda hayallerin öldüğü bir mekândır âdetâ. Konakta Leman Hanım herkes adına düşünür, herkes adına yaşar. Konak sakinlerinin sessizce Leman Hanım'ın kendilerine bahsettiği bu bedava hayatı yaşamaktan başka bir şey düşünmelerine gerek yoktur. Ayla'nın hayali artık Anadolu'nun uçsuz bucaksız kasabalarında halka hizmet etmek değil, Şükrü Paşa Konağı'nda Leman Hanım'ın iktidarından kurtulup kendi iktidarını kurmaktır. “İşte Ayla, hayatını Anadolu'da bir erkek gibi kazanmayı kuran, birtakım idealleri olduğunu söyleyen, Muammer'le evlenmeyi kararlaştırır kararlaştırmaz üniversiteden ayrılmıştı” (Anday, 2011, s. 101).

Anadolu'da öğretmen olma hayalinden vazgeçen Ayla, evlendiği akşam teyzesine çocuk doğurmak istediğini kocasının kaçamaklarını görmezden gelmesinin doğru olacağını, kendisinin ve çocuğunun geleceğini garantiye alması gerektiğini ifade eder. Ayla, tek başına ayakta durma imkânı olduğu hâlde bunun mücadelesini vermeyip dişiliğiyle köşkte iktidar olmak ister. Konağa dışarıdan gelen biri olarak Ayla'nın konağın aylaklarına bu kadar çabuk dâhil olması dikkat çekicidir. Konağın bedava hayatı bir genç kızın hayallerini bir anda söndürebilecek bir güçtedir. Ayla, arkadaşı Şükrü ile birlikte apartman dairesinden kaçır. Mekânın kahramanlar üzerindeki etkisi en belirgin biçimde Ayla'da görülür. Konak Ayla için yeni bir hayatın düşü iken, aynı zamanda hayallerini öldüren bir yer olur. Apartman dairesi ise Ayla'ya hayatın gerçeklerini acımasızca öğretir. Kocasını sevmediğini, bir aile olmayı başaramayacaklarını, Nesime'yi hatta Mürşide'yi kıskanmaktan kendini alamayacağını, Şükrü'ye örtük de olsa gönül kaydardığını Ayla bu apartman dairesinde anlar.

Dündar Bey: Romanda en saygı duyulan kişidir. Bir Meşrutiyet ihtilalcisidir. Davut Bey'in gençlik arkadaşıdır. Eski bir idealisttir. Diğer karakterlerden farklı olarak onun idealleri, hayalleri gerçekle olan bağlarını koparamamıştır. Bu farkındalık onu her şeyden yakınan bir insan hâline getirmiştir. Davut Bey'e idealistliğin artık para etmediğini, her ikisinin de umutsuz iki yaşlı insan olduğunu söylemesi bu durumu daha belirgin hâle getirmiştir. İdealizmin Türkiye'de bir türlü anlaşılamadığını düşünen Dündar Bey'e göre Fransız ihtilali yeni bir buluştur ve Türk toplumu hem o buluştan yararlanmaya hem de kesesini doldurmaya kalkmıştır. Oysa ona göre siyaset yararlanmak için değildir (Doğan, 2012, s. 153). Dündar Bey'i idealler ve hayaller zemininde Davut Bey'den, belki de tüm roman kahramanlarından ayıran en temel özellik onda gerçekle bağı kopmayan bir ideal düşüncesi hâkimken Davut Bey (başta siyaset düşüncesi olmak üzere) ve diğerleri için idealler, hayaller bir oyun, kimi zaman bir fantezi gibi kurgulanmaktadır.

Dündar Bey, hayallerini gerçekleştirmemesi noktasında diğer kahramanlarla birleşir. Onun tek hayali kalmıştır: “Benim ne kimseden saygı beklediğim var ne para. Gençlere bir tek şeyi, memleket sevginin nasıl yalana dolana bulaştığını anlatabilirim yeter o bana” (Anday, 2011, s. 93). Ancak Dündar Bey, bu hayali, ideali için de herhangi bir girişimde bulunmaz. Hayalleri, idealleri karşısındaki eylemsizlik hâli onda da hâkimdir.

Şükrü: Hayata dair, bir düşüncesi, ideali, hayali yoktur. İdealizm düşmanıdır. Gün bulur gün yaşar bir tiptir. Benjamin'in tanımladığı (2021) hâliyle “bir yere ait olmayacak kadar uçuşkan” ve yüzeysel bir kişiliktir. Şükrü konak hayatında herkesle teması olan, herkesle bir şekilde iletişimde kalan bir karakter olarak Simmel'in “yabancı” diye tanımladığı (Simmel, 2009) bir aylak tipidir: Her yerdedir ama hiçbir yere ait değildir. Herkesle konuşur ama hiç kimseye bağlılık duymaz. Kalabalıklar içinde bilinçli bir yalnızlık, kimsesizlik içinde yaşar. Her türlü

düşüncenin karşısındadır. Bunu gizlemez. Romanın en asalak, aylak karakteridir. Romanın hem konak bölümlerinde hem de apartman bölümlerinde etkin bir figürdür. Aylaklığı kendine hak görür. İnanmaktan nefret eder. Bütün değerlerini ayağının altına aldığını söyler. Ona göre özgürlük her şeyini kaybettiğinde kazanılan bir değerdir. Özgür olmak için kaybetmek gereklidir. Nihilist bir yaklaşımdadır. Romanda Leman Hanım'ın konak hanımefendisi ve hâkimi olması noktasında (konağın bir gün yıkılacağını, herkesin beş parasız kalacağını tekrarlayarak), Muammer'in özgürlük arayışında (Muammer'in çevresindeki kadınlarla birlikte olarak), Nesime'nin iyi bir hayat kurma düşüncesinde (onu sürekli taciz edip kötüye sürükleyerek), Ayla'nın sağlam bir aile kurma düşünde (ona arkadaşlığın ötesinde yakın durup aklını karıştırarak, Anadolu'ya gidip vatana hizmet edecekken onu Muammer'le tanıştırap evlenmelerini sağlayarak), Mürşide'nin dinmek bilmeyen cinsel arzularını kışkırtmada, hemen her karakterin kendi açısından kurduğu hayalde, idealde yönlendirici, zehirleyici, tüketici bir etkiye sahiptir. Şükrü tam bir hayal ve umut yıkıcı bir karakterdir. Kendi hazları söz konusu olduğunda hiçbir değeri gözü görmez. Topluma olan öfkesi onun yıkıcı tavrını besler. Aristokratik grubu hırsız olarak görür ve onların imtiyazlarından yararlanmayı kendine hak görür

Nesime: Konağa yaşamın içinden gelmiş tek figürüdür. “Kocasına ihanet etmiş, evden kaçmış ve yaşadığı aşkta mutluluğu bulamayınca gelip Şükrü Paşa konağına sığınmış, içine kapanık bir kadındır” (Akça, 2007, s. 170). İlk önceleri Ayla gibi liseyi bitirip kendi ayakları üzerinde durma hayalindedir. Şükrü'nün tacizleri ve yönlendirmeleri nedeniyle bu hayalini gerçekleştirmez ve bir anlamda konaktaki aylak yaşamın yeni bir ferdi olur. Nesime, hayallerinden vazgeçer ve mevcut konak hayatının tekdüzeliğinden, asalaklığından kurtulmak için arayışlara girer. Aylak yaşamın sonucunun neler olabileceğini kendi hayatında tecrübe etmiş biridir. Nesime, romanda hayaller ve idealler zemininde edilgen bir figürdür. Başkalarının hikâyesine, hayatına mekânına sığınmış biridir, bu nedenle kendini güvende hissettirecek arayışlara kapılır. Üçüncü nesil içinde gerçeklerle bağı kopmamış tek kişidir. O yoksul bir yaşamdan konağa gelmiştir. Konağın ona sunduğu şatafatlı yaşamın geçici olduğunu bilir. Bu yaşamın kalıcı olması için Muammer'le ilişki yaşamak ister. Onu elde ederse varlıklı bir yaşam süreceği düşüncesindedir. Muammer ise Nesime'nin bu hayallerinin ötesinde Nesime'yi kadınlığından faydalanacak birisi, onu cinsellikle özgürlüğüne kavuşturacak bir obje olarak görür. Şükrü de Nesime'nin yalnızlığından ve arayışından yararlanır, onunla birlikte olur. Nesime, romanın sonunda apartmandan kaçır.

5. Tartışma ve Sonuç

Aylaklar, üç neslin öyküsünü konaktan apartman dairesine, geçmişten geleceğe, eskiden yeniye anlatan bir romandır. Aylaklar, genel anlamda hayata dair bir düşünceleri, derdi olmayan, günübirlik yaşayan, üretmeyen, hazır konan, bir yaşam felsefine sahip olmayan kişiler olarak tanımlanmaktadır. Romandaki karakterler birer aylaktır. İncelenen karakterlerin hayalleriyle olan ilişkileri de bu aylaklık tanımına uygun olarak verilmiştir. Bu açıdan hayaller zemininde karakterlerin durumlarına dair şu tespitler yapılmıştır:

Leman Hanım'ın babası Şükrü Paşa: Paşa, zamanının kudretli ve varlıklı kişilerindendir. Bürokrattır. Kızına bıraktığı konağı bir gün padişahın ziyaret edeceği umuduyla tam teşekküllü yaptırmıştır. Padişah hiçbir zaman konağa gelmemiştir. Şükrü Paşa sonraları takıntıya ve hastalığa varacak olan bu hayalini gerçekleştiremeden ölür. Böylece birinci nesil, değişen sosyal ve siyasal değişimlerin de etkisiyle hayalleri ve geçmişiyle birlikte toprağa verilir.

Leman Hanım: Romanda ikinci nesli temsil eder. Leyla Hanım, çalışmadan hazıra konan, mirasyedi bir neslin de sembolüdür. Ülkenin değişen sosyoekonomik şartları, padişahın sarsılan saltanatı, ihtilalcilerin yönetimi ele alması, Leyla Hanım'ın konak hanımefendisi olma hayalini eriten bir neden olur. Babası gibi o da kaybedenlerden olmuş, kapıldığı hayaller hayatın ve toplumun gerçekleriyle bağdaşmadığı için hüsrarla sonuçlanmıştır. Leman Hanım, *Aylaklar* romanında hem bireysel hem de tarihsel anlamda geçişin simgesidir. O, eski dünyanın estetik ve ahlaki değerlerini taşır; ancak bu değerler artık toplumsal bağlamda geçerliliğini yitirmiştir. Bu nedenle karakteri, geçmişle bugün arasında sıkışmış, anı ve unutulmuş arasında salınan bir figür olarak okunabilir.

Davut Bey: İkinci neslin en edilgen figürüdür. Değişen siyasi zemin onu da hayatın kenarına itmiştir. Davut Bey, masraflı, ütöpik, ayağı yere basmayan hayalleriyle kendini oyalamıştır. Davut Bey, romanın en “uyumsuz hayal”ler kuran kişisidir.

Mürşide: Onda hayal yoktur, onun kötülük merkezli planları vardır. Şükrü gibi romanın zehirli karakterlerinden biridir. İyiyeye, güzele, ideale, düzene karşıdır. Onun planları romanın kurgusu, üzerinde etkili olmuştur. Roman üzerinde etkili bir figürdür.

Galip Bey ve Pakize: Romanda varlıkları çok hissedilmeyen kahramanlardandır. Pakize, romandan ayrılan ilk karakter, Galip Bey de sara hastalığının da etkisiyle sessiz, sakin, suskun, ötelenmiş bir kişidir.

Muammer: Romanın ilk bölümünde Leman Hanım'ın boyunduruğunda etkisiz bir durumdayken konağın haczedilip bir apartman dairesine geçildiği ikinci bölümde ki bu haciz işlemi Muammer için bir dönüşümü ifade eder; hayatla, kendisiyle, çevresiyle yüzleşir. Bu yüzleşme beraberinde bir arayışı getirir. Bu özgürlük arayışıdır. Romanda, hayalini gerçekleştiren tek kişidir. Diğer karakterler gibi hayali için eylemsizlik içinde kalmamış, özgürlüğü önce intiharda, kadınlarda, sonra çalışmakta aramış en sonunda yalnızlıkla bu hayaline kavuşacağına inanmış ve apartman dairesini her şeyiyle bırakıp cebindeki tek lirayla bir otel odasına yerleşmiştir. Muammer üçüncü neslin en eylemci kişisi olmuştur. Aylaklıktan özgürlüğüne kaçarak kavuşmuştur. Onun bu özgürlük arayışı romanın yönüne etki edecek belirginliktedir.

Ayla: Üçüncü nesilde eğitim ve gelecek üzerine hayaller kuran idealler taşıyan tek karakterken konak hayatının aylaklığına, Şükrü'nün de yönlendirmesiyle teslim olmuştur. En sonunda o da apartman dairesinden kaçmıştır ama hiçbir hayalini gerçekleştirememiştir.

Şükrü: Romanın hayal ve ideal düşmanı kişisidir. Üçüncü neslin en aylak karakteridir. Nihilist yapısıyla hiçbir değere inanmaz. Kadın düşkünüdür. Şükrü, romanda belirleyici bir aktördür. Nesime'yi, Ayla'yı, Mürşide'yi taciz etmiştir. Romandaki herkesi huzursuz eder. O da roman sonunda kaçarak ortadan kaybolmuştur.

Nesime: Gerçek hayatın zorluklarını bilen tek karakterdir. Üçüncü neslin en gerçekçi kişisidir. Kadınlık zaafı onu hayallerinden uzaklaştırmıştır. Romanın sonunda kaçmıştır.

Dündar Bey: Eski, bir ihtilalcidir. Eskiye özler. Yeniye dair bir fikri yoktur. Vatansever eylemsiz bir figürdür.

Leman Hanım, Davut Bey, Dündar Bey zihin dünyaları Osmanlı Dönemi'nde şekillenen ikinci neslin temsilcileridir. Bu neslin hayalleri şimdinin imkânlarından yoksun kalmaları ve dönemin siyasi erkince kendilerine sunulan yaşam zenginliklerinin ellerinden kopup gitmesi bakımından “canlandırılan nostaljiler” evreninde yaşam gerçeklerinden kopuktur. Hayaller, bu

nesil için mevcudun yoksunluğundan nostaljik ve kimi zaman ütöpik bir zeminde geçmişe sığınmanın birer göstergesidir. Bu kişiler her türlü sosyal, siyasal, ekonomik değişimden huzursuz olurlar. Aristokrasinin burjuvayla olan münasebeti onları korkutur. Bu anlamda bu kişilerin hayalleri gerçeklere ve uyum sağlayamadıkları siyasal ve toplumsal değişime direnmenin bir yöntemidir aynı zamanda. Bu neslin hayalleri sosyolojik ve ekonomik gerçeklikten kopuk olması yönüyle de aristokratik yaşantının ehemmiyetini kaybetmesinin yarattığı maddi, manevi sorunların üstesinden gelememenin bir göstergesi niteliğindedir.

Ayla, Şükrü ve Muammer üçüncü neslin temsilcileridir. Onların aylaklığı da ikinci neslin aylaklığından farklıdır. Onlar, ülkenin içinden geçtiği siyasal ve toplumsal dönüşümün “cezasını” çekenlerdir. Onlara birinci (Şükrü Paşa gibi) ve kısmen ikinci nesil gibi zenginlikler, imtiyazlar bahşedilmez. Onlar kendi yıkıcı ve yıpratıcı yaşam gerçekleriyle yüz yüze gelirler. Bu bakımdan aylaklıkları gibi hayalleri de ikinci nesilden farklıdır. Şükrü nihilist yapısıyla yıkıcı hayaller peşinde koşarken Ayla, eğitim ve gelecek kaygısı zemininde hayallere sahiptir. Muammer ise özgürlüğü uğruna ikinci nesilden (Leman Hanım, Davut Bey, Dünder Bey) nesilden miras kalan aristokrat aylaklığından ziyade ikinci neslin kendi ayakları üzerinde durma gerçekliğiyle mücadele etmeye çabalar ve onun hayalleri yaşamdaki maddi ve manevi “prangalar”dan kurtulmak üzerinedir.

Üçüncü nesilden Şükrü ve Muammer ikinci nesilden Dünder Bey’in aksine hiçbir soyut ideale, değere anlam yüklemeyiz. “Hiçbir şeye saygısı olmayan” bu insanların aylaklıkları da hayalleri de “insan dünyaya geldiyse bir amacı olmalıdır” diyen Dünder Bey neslinden ayrılmaktadır. Bu bakımdan üçüncü neslin hayalleri ikinci nesle nispeten daha soyut ve bir varoluşsal sıkıntının yansımalarıdır.

Aylaklar, bir hayal gömüsü gibidir. Ölenler, kaçanlar, ortadan kaybolanlar... Osmanlı’dan Cumhuriyet’e geçişin sosyosiyasal yansımalarının nesiller üzerindeki etkisinin verildiği bu roman, hayallerle gerçeklerin bir yüzleşmesi niteliğindedir.

Kaynaklar

- Akça, H. (2007). *1963-1965 yılları arasında yayımlanan Türk romanında toplumcu gerçekçilik*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akça, H. (2023). Melih Cevdet’in *Aylaklar* romanında Peter Pan sendromu. *Söylem Filoloji*, 8(1), 148-165. <https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1266197>.
- Anday, M. C. (2011). *Aylaklar*. İstanbul: Everest.
- Bachelard, G. (2008). *Uzamanın poetikası*. (çev. Alp Tümertekin). İstanbul: İthaki.
- Bahadır, A. (2007). *Jung ve din*. İstanbul: İz.
- Dere, M. (2015). *Aylaklar* romanında aile ve ev. *Tübar*, XXXVIII/Güz, 45-59. <https://doi.org/10.17133/tubar.69134>
- Doğan, M. C. (2012). *Melih Cevdet Anday’ın romancılığı*. Ankara: Kurgan Edebiyat.
- Eser, Z. (2007). Nostaljinin pazar bölümlene değişkeni olarak kullanılması üzerine kavramsal bir çalışma. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(1), 115-130. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sufesosbil/issue/11416/136362>

- Kılıç, M. (2017). *Türk romanında flanör düşüncenin eleştirel iki yorumu: Aylak Adam ve Aylaklar*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul: Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi SBE.
- Klinger, E. (1990). *Daydreaming: using waking fantasy and imagery for self-knowledge and creativity*. Los Angeles: J. P. Tarcher.
- Koçal, A. (2010). Ahmet Mithat'tan Leyla Erbil'e Türk edebiyatında 'aylak tipi'nin kültürel ve düşünsel gelişimi. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(21), 209-226. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/117931>
- Kurt, K. (2024). *Aylaklar*'da metinlerarası bir karşılaşma: babalar ve çocuklar, dönüşümler ve çatışmalar. *Zemin*, 1(7), 56-87. <https://doi.org/10.5281/zenodo.12518781>
- Le Breton, D. (2008). *Yürümeye övgü*. (İ. Yerguz, çev.). İstanbul: Sel.
- Moran, B. (1977). Alafranga Züppeden Alafranga Haine. *Birikim*, 5(27), 1-17. https://birikimdergisi.com/Images/UserFiles/Images/Spot/70/27/alafranga_zuppeden_alafanga_haine_berna_moran.pdf
- Ölçer, H. (2023). Kriminal flanör: Travis Bickle örneği. *Nosyon: Uluslararası Toplum ve Kültür Çalışmaları Dergisi*, 4(12), 37-51. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/3179027>
- Sağlam, Ö. (2022). Gaston Bachelard'ın uzamın poetikası bağlamında Necip Fazıl Kısakürek'in Bir Adam Yaratmak oyunu. *Söylem Filoloji*, 7(1), 192-207. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2261345>
- Simmel, G. (2009). *Bireysellik ve kültür*. (T. Birkan, çev.). İstanbul: Metis.
- Singer, J. L. (1975). *The inner world of daydreaming*. New York: Harper & Row.
- Tanyeri, K. & Pulat, A. (2022). Göstergebilimsel açıdan bir uzamın anlamı. *Söylem Filoloji*, 7(1), 137-156. <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/2170736>
- Tuğcu, E. (2017). *Aylaklar* romanında ideoloji, mekân ve birey. *ICSER Dergisi*, (2), 428-435. https://www.academia.edu/33321902/Aylaklar_Roman%C4%B1nda_%C4%B0deoloji_Mekan_ve_Birey
- Ümer, E. (2017). Walter Benjamin'de tipler, imge ve deneyim. *SineFilozofî Dergisi*, 2(4), 25-55. <https://doi.org/10.31122/sinefilozofi.351043>
- Yam, F. C. (2021). Uyumsuz hayal kurma kavramının film analizi yöntemiyle incelenmesi. *Current Approaches in Psychiatry*, (13), 27-39. <https://doi.org/10.18863/pgy.877490>
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2021). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. İstanbul: Seçkin.

Extended Abstract

Daydreaming is part of daily life. While dreaming was used in pre-psychoanalysis periods to compensate for people's weaknesses and weaknesses, and to eliminate spiritual and psychological contradictions and conflicts, it is considered as a defense mechanism according to post-psychoanalysis period approaches. It has been accepted that dreaming is a functional action for humans.

In the novel *Aylaklar*, almost every hero has dreams in his own world. The dreams of people who live such an idle life, which do not turn into ideals, do not save them from the parasitic life they live. Most people's dreams turn into utopias or even fantasies after a while. None of these people are people of action. Most of the time, even thinking becomes a burden for them. The elderly people in the mansion have lost touch with real life. This commitment makes it difficult for them to survive in the new era. The only purpose of the mansion residents is to continue their lives at the current mansion standards. Apart from this, there is no reason for them to think, produce, or take action towards self-realization. Galip Bey and Pakize were not included in the evaluation part of the research because they did not have a serious impact on the plot of

the novel, they mostly took part in the narration of other characters and their presence was not felt much in the novel. Leman Hanım's father, Şükrü Pasha, was one of the powerful and wealthy people of his time. He is a bureaucrat. He had the mansion he left to his daughter built in the hope that one day the sultan would visit it. The Sultan never came to the mansion. Şükrü Pasha passed away before he could realize this dream, which would later lead to obsessions and illnesses. Thus, the first generation was buried with their dreams and past under the influence of social and political changes. Ms. Leman dreams of living a magnificent life in the mansion she inherited from her father, as in her father's time, of being the lady of the mansion, and of continuing her father's lineage with the richness and nobility of the mansion life. Its sole purpose is to keep the mansion as lively, exciting, majestic and wealthy as it was during the time of Şükrü Pasha. She risks everything for this dream. In order to make the mansion more crowded, he takes Muammer's friend Şükrü, Davut Bey's friend Dünder Bey and his son-in-law Galip Bey's distant relative Nesime into the mansion. The mansion must be crowded. Leman Hanım must be the only person who keeps this crowd together, dominates them, and controls their thoughts and life skills.

Representing the second generation, Ms. Leyla is also the symbol of a generation that is accustomed to eating what is readily available. The changing socioeconomic conditions of the country, the shaky reign of the sultan and the revolutionaries taking over the government cause Leyla Hanım's dream of becoming the lady of the mansion to melt away. The mansion falls into financial difficulties day by day and one day it is sold. On her deathbed in an apartment, Ms. Leman's dream of becoming the lady of the mansion comes to an end. Like his father, he is a loser and his dreams are incompatible with the realities of life and society. Davut Bey is the most passive figure of the second generation. The changing political environment pushes him to the edge of life. Davut Bey distracts himself with his costly, utopian and unstable dreams. Davut Bey's dreams are not deep enough to affect the novel. Mürşide; she is a woman whose psychology is damaged between Leman Hanım and Davut Bey's dreams of raising a good and noble child. He has no dreams, he has evil-centered plans. Like Şükrü, he is one of the poisonous characters of the novel. It is against the good, the beautiful, the ideal, the order. Her plans influenced the plot of the novel. She is an influential figure in the novel. Galip Bey and Pakize are among the heroes whose presence is not felt much in the novel. Pakize is the first character to leave the novel, and Galip Bey is a quiet, calm and reticent person due to the effects of epilepsy. While Ayla was the only character in the third generation who had ideals and dreams about education and the future, she surrendered to the idleness of mansion life with Şükrü's guidance. In the end, she runs away from home and cannot realize any of his dreams. Şükrü is the character of the novel who is the enemy of dreams and ideals. He is the idler character of the third generation. With his nihilist structure, he does not believe in any values. He is a womanizer. Şükrü is the decisive actor of the novel. He harassed Nesime, Ayla and Mürşide. He also ran away and disappeared at the end of the novel. Nesime is the only character who knows the difficulties of real life. He is the most realistic person of the third generation. Her feminine weaknesses have distracted her from her dreams. He escapes at the end of the novel. Dünder Bey is a former revolutionary. He misses the old. He has no idea about innovation. The patriot is a passive figure. Escape is an escape from life, reality, thought and existence for the characters of the novel. At the end of the novel, the entire third generation escapes.

The entire second generation dies without realizing any of their dreams. In addition to its wealth, the first generation also bequeaths its disappointments and harsh realities of life to the next generations. *Aylaklar* is like the grave of dreams. Those who died, those who escaped, those who disappeared... This novel, in which the socio-political reflections of the transition from the Ottoman Empire to the Republic are conveyed to generations, is a confrontation between dream and reality.